T 978. 2

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA
SISTENS

FEBRIS QVARTANÆ TUTAM AC FELICEM CURATIONEM,

Qvam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO VVILHELMO,
ELECTORATUS BRANDENB. HEREDE &c. &c.
Gratioſo Facultatis Medicæ Conſenſu
PRÆSIDE
DN. FRIDERICO HOFFMANNO, D.
MEDICINÆ ET PHILOSOPH. NATURAL. P.P.
MEDICO ELECTORALI AULICO,
DN. PATRONO AC PROMOTORE ÆSTUMATISSIMO,

PRO LICENTIA
Summos in Medicina Honores, Inſignia ac Privilegia Doctoralia ritè conſequendi.

D. XIV. Februar. M DC XCVI. Horis ante- & pomeridianis
IN AUDITORIO MAJORI
Publicæ Eruditorum cenſuræ ſubmittit

SEBASTIANUS ALISCHERUS,
Lign. Sileſ.

HALÆ-MAGDEB.
AERE HENCKELIANO, ACAD. TYPOGR.

58700 (2)

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY

J. J.

Disputatio Inauguralis MEDICA

De

TUTA AC FELICI QVARTANÆ CURATIONE.

§. I.

OMnium morborum naturâ ſuâ nullus tàm lentus & contumax eſt, quàm febris quartana, quæ etiam multorum ſeculorum decurſu, in ludibrium tranſiit Medentium, qui cum horrore ſemper quodam ejus ſanationem aggreſſi ſunt, quam deinde cum pudore iterum demiſerunt. Equidem varium ejus eſt ingenium, & una præ alia longè obſtinatior, pro individuorum, climatis, anni, aliorumque varietate. Notârunt antiquiores, plures in annos ipſas protractas, modò triſti, modò felici eventu. Johann. Rhod. *Cent. I. obſervat. 14.* memoriæ prodidit: febrem hanc per tredecim, imò ad viginti duos annos durâſſe. Gabelchoferus *Cent. 6. obſ. 47.* quartanam annos quadraginta octo durantem commemorat. Apud Marcellum Donatum legitur *Lib. I. Hiſtor. med. cap. 14.* Thraſimenum Grammaticum ſupra quatuor & viginti

annos quartanâ continenter laboraſſe, etſi continentisſimus erat moribus, ſummâque ſobrietate. Nos autem hodierno tempore per Dei beneficium ac gratiam reſtitutâ orbi Medico genuinâ Philoſophiâ experimentali, altius in cauſas morborum penetrantes, & præſentioribus remediis inſtructi præ veteribus, etiam deſperatis ac rebellibus morbis medendi gloriam nobis vindicamus. Teſtis eſt præter alios morbos & ipſa quartana, quæ alioquin pertinaciſſimæ indolis, veterum curandi modum eludens, tutò jam & feliciter, & quandoque brevi tempore, depulſari poteſt. Placuit in præſenti, loco ſpeciminis inauguralis, de hujus Febris ingenio, cauſis ac geneſi, curatius quædam prælibare, & poſtmodum brevem, tutam, medendi viam ac rationem ſubnectere. Divina Sapientia ac Gratia ex alto meditationibus & conatibus noſtris benigniſſimè aſſiſtat.

§. II.

Quidnam humorum ſanguinisque motum ac impetum in intermittentibus efficiat, & quænam genuinæ febrium & earum circuitûs cauſæ ſint, diſputatio fuit inter Medicos plena diſſenſionis, & adhuc dum maximè controverſa. Nos misſis variarum circa hanc rem opinionum divortiis, quarum examen in aliud tempus forſan rejicimus, ex ſolo mechaniſmo, ac craſi, partium fluidarum corporis noſtri febrium cauſas evolventes, & ipſius quartanæ generationem in præſentiarum adſtruere, allaborabimus. Nimirum inconcuſſum Medicæ veritatis, tàm in phyſiologicis quàm pathologicis fundamentum eſt, motus ille in circulum abiens, fluorum machinæ noſtræ vitalium, ex quo, ceu fonte, innumeræ veritates facillimè detegi ac duci poſſunt: hoc enim ſalvo & vigente tàm vita quàm ſanitas rectè ſe habet, & ſimulac ille detrimentum ac vitium capit, vel in æquilibrio ſuo deficit, protinus actionum vitalium læſio, vel morbus, apparet. Cauſa a. primaria & primum quaſi impellens, emboli vicem gerens, eſt ipſe cordis muſculus cauſa circularis ſanguinis, humo-

rum-

rumq; motus mediante ſpirituũ animalium & ſanguinis elaſticâ virtute præditi influxu: ſecundariò ad jugem hunc vitalem itum ac reditum, totum ſyſtema muſculoſum ac fibroſum contribuit Cor influxum ſanguinis ad partes, reliqui muſculi refluxum ab ipſis præſtant: utrumque motu abſolvitur, cor magis ſenſibili ac validiori, muſculorum genus per totum habitum diſperſum, magis remiſſiori, & minus ſenſibili gaudet, ambo amicè ad vitales actiones obeundas conſpirare debent, unus alterius poſcit opem, in utroque ſi obſervatur æquilibrium & proportio, ſecundum naturam omnia fiunt: læsâ hâc proportione, ſtatus illicò præter naturam præſens eſt.

§. III.

Quocirca prudenter illi Medici faciunt, qui tum ex ipſa humorum temperie ac craſi, tum ex motus ſanguinis influi & reflui, utriusque circulationem abſolventis, natura ac indole, morborum genuinas cauſas depromunt ac ducunt. Quandoquidem principia hæc non vanis ſpeculationibus innituntur, ſed ex ipſa rerum naturâ fluunt. Secundum hæc principia, & apprimè circulationis ſanguinis ac humorum inæqualitatem, febrium, aliàs perplexam & obſcuram doctrinam, etiam tractabimus, & quartanæ, quæ noſtræ conſiderationis eſt, cauſas eruemus. Nimirum in febribus, maximè intermittentibus, & illarum paroxyſmis, manifeſtò conſpicimus circulationem ſanguinis inæqualem. Ineunte paroxyſmo extrema corporis & cutis, motu tonico facto validiori, ſpaſmoticè conſtringuntur, unde oſcitationes, pandiculationes, tremores, rigor, horror, frigus, immanes artuum, pedum, & ſpinalis medullæ dolores contuſivi & oſtocopii, ventriculi & inteſtinorum everſiones, præcordiorum anxietates, quæ omnia effecta ſpaſmi ſunt, dependent. Fortiter ſic conſtrictis & coarctatis ſolidarum extremarum partium fibris, influxus & refluxus ſanguinis in has, non legitimè & æqualiter fit, vel etiam prorſus

 ſus

ſus ſanguinis influxus in ipſas ad tempus ſuſpenditur, & inde jam conſtat ratio, cur tempore rigoris ac frigoris, cutis ariditas, corrugatio, ſudoris & tranſpirationis ſuppreſſio fiat, & quare venæ, quæ antea ſanguine turgebant, fiant minores, ſenſumque fugiant & ſummæ partes, naſus, pedum ac manuum digiti calore & colore ſuo deſtituantur. Extremarum hoc ſpaſmo contentum ibi fluidum reprimitur, & *reflui cuncti ſucci ſunt*, ut veriſſimè ſcribit *Heürnius in Comment. ad aph. II. l. 1. Hipp. ad centrum corporis, unde opprimitur, anxiaq́; evadit reſpiratio, ac alvina regio ab impuris ſuccis incurritur*: etenim in majoribus vaſis plurimis colligitur, ſanguis & motꝰ & calor cordis ac arteriarum fit major, unde deſinente frigore, celerior & citatior fit pulſus ſanguinisque impetus, qui cum per conſtrictos, & anguſtiores ſummarum corporis cutisque partium poros, liberiorem tranſitum non habeat, eò celerius per anguſtiſſimas vias, anguſtiam compenſante celeritate, movetur inde ingens corporis incaleſcentia ejusque habitus turgeſcentia, venarum inflatio, diſtenſio, cephalalgiæ, vigiliæ, humidi defectus in ore ac faucibus, urina pauca, incocta, & ſalibus ſaturata, dependent, donec impetu hoc, ſanguini, remittente ſpaſmo, liber & æqualis ſuus circulus reſtituatur, pori aperiantur, & materia hærens ibi vitioſa eliciatur, quod utplurimum fit mediante ſudore, qui paroxyſmum febrium ſolvit, ubi morbus omniaque ſymptomata evaneſcunt, cunctæq; actiones ſecundum naturam iterum fiunt.

§. IV.

Hæc generalis intermittentium geneſis & idem fiendi modus eſt, nam differunt ſaltim ratione materiæ peccantis & ſanguinis diſcraſiæ, ac periodorum. Quemadmodum enim ſanguis ex elementis quatuor, ipſo; ſenſu teſte, potiſſimum compoſitus eſt, nimirum ſubſtantiâ aqueâ, oleoſo-ſulfureâ, ſalinâ, & viſcidâ mucilaginosâ, ſic prout unum elementum præ alio magis abundat, & ſuperfluum eſt pro di-

ver-

verſitate temperamentorum, ætatum, anni temporis eò facilius ad hujus vel illius febris generationem proclivitas & inclinatio eſt. In tertianâ duplici humor peccans magis mobilis eſt, & ſeroſæ ac acris indolis, in tertianâ exquiſitâ ſulfureum-oleoſum, in quartanâ acido-mucoſum principium peccat, unde hæc lentiſſima, quoniam ex humore minus mobili minusque irritante pronaſcitur.

§. V.

Tardiorem autem in quartanariis eſſe ſanguinis motum & diſcraſiam in humoribus ſive particularibus, ſive univerſalibus, adeſſe acido-viſcidam, plurimis ex phænomenis clarum ac conſpicuum eſt. Veteres hunc morbum fieri putârunt ex humore melancholico, ſeu melancholiâ aduſtâ, primâ in regione putreſcenti. Per melancholiam autem intellexerunt acetoſam & viſcidam ſanguinis diſpoſitionem. Optimè Galenus *l. 3. de Symptomatibus* perhibet: ex ſanguine non aliter melancholiam fieri, quàm ex vino acetum. Invadit autem quartana maximè eos, qui melancholicum humorem, puta ſanguinem craſſiorem, lentiorisque motûs congeſſerunt: hujusmodi ſunt lienoſi, hypochondriaci, & qui olim aliàs febres erraticas & adurentes paſſi ſunt. Ob hanc cauſam veteres, quartanæ ſubjectum ſplenem putârunt. Ipſe Helmontius quartanam in ſplene veniſque illi contiguis hoſpitium habere ſcribit *lib. de Febb. c. 10. §. 6.* Sæpius etiam ipſi quartanarii circa regionem lienis tumorem & dolorem ſentiunt. Vid. *Bonetti Anatomia* Practica, it. *Timæus in caſu medicinali 16. it. 50.* Porrò gignendæ huic febri talique ſanguini peccanti apti ſunt frigidi ac ſicci, qui gracili & glabro ſunt corpore, ætate conſtante, vel jam inclinante, qui curis & mœroribus confecti ſunt, ad actiones ſegniores, cibis olim addicti craſſis, terrenis, ac acidis feculentis. Succreſcit etiam hic morbus præſertim autumno, regione cœlique ſtatu inæquali, quoniam tunc minus celer, qui omnia animat, vigorat, movet,

motus

motus ætheris eſt, adeoque tunc lentior humorum circulatio, evaporatio, & inde copioſior craſſorum humorum collectio.

§. VI.

Quod autem ulterius hâc in febre craſſities humorum ad aciditatem etiam vergens delinquat, comprobant ſubſequentia phænomena, nimirum frigus hâc in febre magis intenſum, contundens, quo corpus univerſum tremore concutitur; dentes hic ſtrident, articuli verò & oſſa quaſi pondere obteruntur, & ob id quoque pulſus, acceſſionis initio, multò, quàm naturalis, languidior, minor, tardior ac rarior, poſteà verò ſatis validus ac celer, & interdum inæqualis, calor autem non tam vehemens accenditur uti in tertianâ, urina primis diebus tenuis, alba aquoſaque, poſteà verò & colore & contentis mutabilis. Tandem accumulationem ſordium pituoſo-viſcidorum in ſanguine, confirmant ſuppreſſio ſudoris, cutis ſicca, arida, item facilis quartanæ tranſitus maximè diuturnæ, in melancholiam hypochondriacam hydropem icterum nigrum, morbum tabificum. Acidum primis in viis ſtagnare aperiunt acidi vomitus appetitus fortior & vires emeticorum ac purgantium ſuppreſſæ; rarò enim emetica, vel etiam draſtica purgantia, hisce in ſubjectis operantur. In diſſectis cadaveribus quartanariorum ſanguinem craſſum lentum corporaque alba reperiſſe teſtatur *Schenckius*. In omnibus febricitantibus ſcribit Olaus *Borrichius in Act. Haffn.* ſe ſanguinem reperiſſe pauco ſale volatili inſtructum. *Helwigius obſervat. 69. p. 228.* mentionem injicit quartanarii ſecti, qui prius ictero laboravit, ubi inventum fuit hepar & lien inſolitæ magnitudinis, utraque ſubdura, & tartarus, lienis cellulis inciſis, proſiliit: Serum in adominis cavitate ſtagnavit, & inteſtina lumbricis referta.

§. VII.

Fomes autem & minera, quæ vel ipſum ſanguinem inficit acido-viſcida diſcraſia vel materiam vitioſam febrilem perſpirationi ineptam, ſuggerit, quærenda potiſſimum eſt

pri-

primis in viis, & maximè in canali illo magno alimentorum inteſtinali, inque tunicâ villôſa ac glandulosâ duodeni & jejuni, ubi valvulæ exſtant copioſisſimæ, quæ, uti chyli celeriorem tranſitum per inteſtina paululum morantur, ſic quoque glutinoſam & vitioſam, putridam materiam facilè retinere queunt, quâ deinde chylus tranſiens imbutus ac collutulatus ſanguinem inficit & deturpat. Sordes autem hæ irregulares, ſanguinisque mixturæ infenſæ, ad corticem cutis mediante ſanguinis impulſu detruſæ ibi propter inconvenientiam pororum ſubſiſtunt, quos deinde infarciunt, ventilationem ac perſpirationem debitam prohibent, denique ſpaſmum, (cujus ſemper beneficio ſpiritus, illud, quod naturæ infenſum eſt, amoliuntur) iſtum febrilem excitant. Quod autem ulterius tranſpiratio vitiata vel ſuppreſſa ſordium excrementitiarum ſæpius unica cauſa febris ſit, condocet præter alia epidemica hæc febris, quæ à ſola aëris pravâ conſtitutione ortum ſuum ducit, & ſolâ perſpiratione reſtituta curatur. Epidemia talis fuit *in Weſtphalia 1684.* Memorat etiã *Senn. de Febb. l. 2. c. 20. p. 296. 1616.* accidiſſe talem toti Germaniæ, & Wittebergæ tàm familiarem, ut etiam infantes modò natos corriperet, & vix domus aliqua eſſet, in quà non quartanarius unus, vel etiam plures decumberent. Veteres pene omnes in intermittentibus accuſarunt prohibitam tranſpirationem, quæ poſita eſt in clauſione meatuum cutis: hæc autem fit ſecundum *Galen. 9. meth. 7. & 3.* vel quia pori & meatus replentur, vel quia conſtringuntur, & dum caro inter meatus exiſtens conſtringitur, replentur meatus à viſcidis lentis craſſis ſuccis. Notandum autem hic eſt de quartanæ ingenio, aliam aliâ longè eſſe obſtinatiorem, & differre eam utplurimum pro humorum varià diſpoſitione, nimirum ubi ex pravo victu vel diætæ vitio orta fuerit, facilius tollitur, item ſi ab affectibus ſeu motu animi efferaciori excitata fuerit. Ita etiam quæ ab aëris vitio naſcitur, quia in omnibus individuis ſanguinis temperies ab aëre non tàm ſubitò vitiatur, & in acido-viſcidam mutatur. Ex adverſo, quod ſi adoritur corpora ſegniora,

ra,

ra, craſſis & feculentis ſuccis infarcta, quæq; obſtructionibus pancreaticarum vel meſaraicarnm glandularum laborant, durum lienem habent, ibi longè difficilioris ſanationis & multò obſtinatior exiſtit, eludens etiam præſentiſſima alioquin præſidia.

§. IIX.

Utut autem per ſe omnis periculi expers & ſecuriſſima ſit, neminemque facilè per ſeſe jugulet, teſte *Celſo l. 3. cap. 15.* ſed potius à graviſſimis morbis, melancholiâ epilepſia lepra liberet. *v. Hipp. l. 6. in Epid. t. 7.* nonnunquã tamen calamitoſa viſitur, maximè, ſi cachecticis & ſcorbuticis item ſenibus ſupervenit, & præpoſtera curâ tractatur, facilè enim tunc in hydropem, aſthma, icterum nigrum, & ſuffocativum catarrhum, melancholiam hypochondriacam cedit: adeoque ejus cura rectè & circumſpectè inſtituenda eſt, quam jam traditâ exactiori morbi æthiologiâ eò faciliusperſeqvi poterimus; eum enim juxta C*elſum pag. 5. rectè putamus curaturum, quem prima origo cauſæ non fefellit.* Primum itaque veram medendi rationem non ex cerebro natam, ſed firmis rationibus ſuperſtructam, longiorique uſu & experientiâ aliorum felicisſimorum Practicorum nec non noſtrâ comprobatam tradam. poſtea breviter ſtrictimque ſaltim perſtringam infauſtum vulgarem modum, curationemque, & remediorum præpoſteram exhibitionem, quibus haud rarò medicinam facientes ad magnam ægrotantium perniciem utuntur. Primò nimirum medentis intentio eſſe debet hìc: vitioſam inteſtinis inhærentem materiam corrigere, & blandè educere. Secundò, obſtructiones ſi in viſceribus ſunt, pertinaciores circumſpectè & potentioribus remediis reſerare, tertiò perſpirationem toti corpori procurare, & ultimò mixturam ſanguinis turbatam reſtituere & tonum partium extremarum roborare.

§. IX.

Ante omnia Medicus omnem conferat operam ſtudiumque, ut primam alvinamque regionem expurget, & ibi reſiden-

ſidentem materiam, correctam tamen, expellat; non autem hûc quadrat omne purgans, ſed illud maximè indicatur, quod humorem acido-viſcidum, qui aliàs difficilioris purgationis eſt, ad temperiem reducit & ad purgandum aptum reddit; quò ſpectat *Hippocratis* tantoperè commendata coctio humorum ante purgantis acceptionem; purgandus autem hic humor eſt per inferiora, quoniam eò craſſus omnis viam affectat. Veriſſimè enim ſcribit *Hippocrates in lib. 4. §. 9. melancholicos liberalius pleniusq; per inferiora purgabis.* Hinc paſſim obſervationibus legitur, diarrhœas imò dyſenterias quartanis ſupervenientes illas ſolvere, de quibus legi meretur obſervatio *in M. N. C. anno 9. p. 373. Decad. IIdo.* item *Schenckius p. 741.* Quartanam feliciter cum decocto aperiente & purgante curatam *vid. in l. 1. obſervat. I. Thonneri.* item pulvere purgante *lib. I. obſ. II.* Securiſſima autem hic ſunt purgantia leniora corrigente ſimul qualitate prædita, v. gr. folia ſennæ, rhabarbarum, epithymum, polypodium &c. Solo infuſo foliorum ſennæ cum aquâ & oleo tartari per deliquium inſtituto *Riverius* felicisſimè ſe curaſſe quartanas plus viginti obſervationibus confirmat. *vid. Cent. obſervat. plures.* Oleum tartari per deliquium ſolutionem coloratiorem, & ſaturatiorem extractionem præſtat, & acidum humorem ſimul mitigat. *Beatus Etmüllerus in Diſſertatione de uſu & abuſu præcipitantium* identidem hujus infuſi uſum magnifacit; poſſunt autem pro re nata huic certè addi laudatisſimum centaurium minus antifebrilium excellentiſſimum, tàm vi obſtructa liberandi & evacuandi, quàm corrigendi, item polypodium, rhabarbarum, helleborus niger, epithymum, fumaria, &c. Si quis infuſum aut febrile laxans in formula expetat, ſequens fidum expertumque commendari meretur.

Rec. fibrar. hellebor. nigr.
radic. polypod.
fol. ſennæ ſ. ſtip. ana unc. j.
Herbæ abſinth.

centaur. minor.
trifol. fibrin.
fumariæ ana Mj.
raſur. lign. colubrin.
cort. citri rec. ana drachm. iij.
Tartar. tartariſat. unc. jß.
ſpir. ſal. ammon. drachm. iij.
quo irrorentur ſpecies.

Infundi hæc poſſunt duabus menſuris vini, quotidiè hauriendo, tempore intercalari, bonum hauſtum. Si potentius ad infarctus viſcerum liberandos quis reddere velit, adjiciantur aliquot drachmæ limaturæ martis. Præterea commendandi quoque ſunt clyſteres primis diebus. Alvus enim mollis ſemper eſt ſervanda. Et memoriâ tenendum, quod docuit *Galenus 1. ad Glauc. 11.* & *Avicenna 1. quanti. tr. 2. c. 64.* nempe initio utendum eſſe mollibus clyſteribus, deinde deſcendendum eſſe ad acriores: inque quartanariis hoc maxime neceſſarium eſſe, quoniam ſuapte natura alvos mirè adſtrictas ſemper habent.

§. X.

At verò ſi tenacitas humoris, & obſtructionum vehementia, fortius incidens, ſimulque evacuans poſtulat, ex mercuriali proſapiâ illud petendum eſt. Mercurialia quippê rectè & decenter præparata chronicorum radices firmiſſimas potenter exſtirpant, & partim gravitate ſuâ, & ab eâ dependente fortiori motu inteſtino ſanguinis, partim tenuitate & ſubtilitate vitream, juxta veteres, pituitam, etiam in diſſitis & anguſtiſſimis locis conſiſtentem, fundunt & diſſolvunt. Laudatiſſimus hîc eſt mecurius dulcis cum auro fulminante, vel foliis ſaltim auri ſulphurisque antimonialis particulâ, trituratus benè, ac mixtus: paratus hâc ratione non tàm facilè in conſortium arripit ſpicula ſalino-

acida

acida in fluoribus corporis noſtri undulantia, quibus junctis aliàs utplurimum corroſivam naturam induit. Ejusmodi commatis eſt famigeratisſimum illud Riverii, qui feliciſſimus quartanarum fuit depulſor, antiquartium, quod *beato Hoffmanno* docente *in Clave p. 275.* nil niſi mercurius dulcis eſt aſſociatus mercurio vitæ, cujus adjunctione hic emeticam ſuam valdè amittit potentiam. Quod a. medicamentum hoc minerale fuerit & purgans, indè elucet, quoniam ſemper penè ſedes octo, decem imò viginti excitavit, in diſpoſitis etiam nonnunquam ſimul vomitum, imò alvum poſt operationem ſemper fluidam mollemque ſervavit, quod mercurialium purgantium proprium eſt. Hoc remedio ſolo purgante unicâ vice, vel nonnunquàm bis aut ter exhibito quartanas profligatas feliciſſimè fuiſſe, teſtatur Author plus viginti hiſtoriis *vid. ejus Cent. obſervation.* Quandoquidem mercurius ſalivationem quaſi inſtituit inteſtinalem, glandulas illorum imò pancreaticas, quarum in laterali obſtructione *Sylvius* intermittentium ſedem ponit, non ſecus ac in ore fit, ſtimulando, proritando, & ſerum viſcidum fundendo. Salivationem mercurialem in quartanâ per 12. dies celebratam mirum laudat *Williſius de Febr. p. 198.* Hinc etiam ſcribit excellentiſs. *Dolæus in Encyclopædia medic.* mercurium dulcem cum arcano duplicato exhibitum rarò ipſum fefelliſſe. Aurum fulminans commendat *Hœfferus l. 3. c. 3. p. 257. in Hercule medic.*

§. XI.

Quod ſi autem quartana chronica eſt, & ex viſcerum infarctu ac obſtructione pronata, obſtructa illa prius aperienda ſunt, viſciditates humorum diſſolvendæ, ſi feliciter ſuccedere debeat cura. Omne hic punctum abſolvunt marti alia ſibi relicta, nullo acido tacta, vel infracta, quæ & acorem primarum viarum, quartanariis proprium, deſtruunt, & tonum viſcerum labaſcentem blandâ ſuâ adſtrictione erigunt: horum virtus autem exaltatur ſalibus deterſivis, v. gr. ſale abſinth. arcano duplicato, nitro fixo, nitro antimoniato, quæ

partim diſſolvendo, partim ſtimulando, in obſtructionibus reſerandis egregiam locant operam. Talismodi autem medicamentum majorem adhuc vim ac penetrantiam acquirit, ſi ipſi aſſocietur antimoniale ſulfureum, quo nomine laudari meretur regulus antimonii ſic dictus medicinalis, magnum in chronicis reſolvens, vel panacæa Glauberiana, quæ Connerdingiano jam nomine venditur, & nihil ailud eſt, quàm ſulfur antimonii certâ enchireſi præcipitatum. Hæc refracta doſi cnm martialibus & ſalinis mixta, & circumſpectè, in tempore exhibita, imperato poſt ejus uſum motu, obſtructiones potenter reſolvit, vitreamque pituitam in meatibus etiam remotioribus conſiſtentem fundit. Tale remedium apprimè utile eſt illis, qui cachectica hypochondriaca habent corpora, & quibus altius inſidet morbus. Poſſunt etiam martialia ſub formâ pilularum, ſi opus eſt, adminiſtrari, mixta cum aloe & gummi ammoniaco, hujusmodi pilulis per quindecim dies uſurpatis quartanas feliciter ſuſtulit in corporibus, ubi hypochondria tumida, & ſcirrhoſa, dura, apparuerunt, *Riverius vid. cent. 3. obſervat. 97.*

§. XII.

Sublatis ſic obſtructionibus, quæ genuinæ quartanarum rebellium genetrices ſunt, ante omnia perſpiratio corpori, quâ ſuppreſsâ potiſſimùm fiunt febres, libera conciliandа eſt, quod accidit partim internis partim externis remediis: diaphoreſis enim & ſudores febricitantibus bonos eſſe, unanimi conſenſu ipſi veteres, etiam ipſe *Hippocrates, ſect. 4. aphoriſ. 36.* teſtantur. Addit Heurnius, commentario *in aphoriſ. p. 251.* illos ſudores maxime optimos eſſe, quibus nihil deſideratur in qualitate, copiâ, tempore, & excernendi modo, & qui manant toto corporis habitu, & elidunt ſerum venis conceptum. Ratio hinc fluit, cur tempore æſtivo & verno, ubi corpora magis perſpirabilia ſunt, propter ſubtiliorem aerem, facilius curationem quartanæ ſuſcipiant, & non raro ſolo aere vernovalde rebelles ſponte ſanationem recipi-

cipi-

cipiant. In autumno vel hyeme, ubi conſtricta magis omnia ſunt, tàm reſpectu fluidarum, quàm ſolidarum corporis partium difficillima eſt omnis curatio. Proſunt autem hic non diaphoretica fortiora, ſed quæ blandè agunt ſimulque ſpiritu aſcentiam ac ſubtilitatem ſanguini ac humoribus conciliant, leniterque poros, ut blanda fiat diaphoreſis, aperiunt; hinc non ſimul & ſemel, ac vi quaſi, ægri cogendi ſunt ad ſudorem, ſed juvat magis talia exhibere intercedentibus diebus frequenti9, ut hâc ratione in continua quaſi, ſed blandâ diaphereſi corpus ſervetur. Specificà autem ac miti virtute conſpicua ſunt maximè amara, e. gr. eſſent. vel extract. ſcordii, gentianæ, contrajervæ, abſinth. cent. minor. tinctura tartari, ſpiritus ſalis ammoniaci, ſpiritus ſalis tartari volatilis, crocus, camphora, diaſcordion Fracaſtorii, lapid. cancror. ſalia fixa, item infuſum herbe Thee, centaur. minor. veronicæ, vinum calidè aſſumtum cum theriaca ac lapidibus cancrorum tinctura bezoardica media & volatilis, item ſalia volatilia cum momento opii mixta, bezoardicum minerale, cinnabarina, & quæ ſunt alia. Pro ruſticis & gregariis vulgo impensè æſtimant ſuccum ſtercorum, nimirnm columbini, ſuilli, anſerini, ſumtum cum vino vel ſpiritu vini, de egregio eorum effectu evolvi poſſunt *M. NC. Decur. IIdâ anno 6. p. 104. it. Decur. IIdâ anno IV. obſ. 15.* quandoquidem hæc ſale nitroſo ſulfureo ſuo, quo pollent, fortiter ſudorem pellunt, & poros partium extremarum aperiunt.

§. XIII.

Extrinſecus ad poros cutis occluſos reſerandos, & ſerum ibi hærens eliciendum balnea & pediluvia tàm ab ipſis veteribus, quàm nonnullis recentioribus, ſummo cum fructu adhibita fuerunt. *Kozaccus in Tract. de Sale,* judicans in pedibus fermentum febrile latitare, præſcripſit pediluvia, ſeu pedes usque ad genua in lixivium tepidum juſſit immergere, horâ unâ & alterâ ante acceſſionem, immerſosque in eodem

dem cuſtodire; qua methodo ſe plures quartanas difficillimas, feliciter curatas fuiſſe, commemorat. Horum uſum commendat quoque *Hagendornius in M. N. C. Decad. IId. anno 6. obſ. 144.* item *Wedelius in Pharmaciâ acraomaticâ l. 6. c. 7. Sect. 2. pag. 512.* Notabilem hiſtoriam, ubi per balneum curata fuit febris quartana, referunt quoque *M. N. C. Decad. IIda anno 9. p. 98.* *Knœfelius* famigeratisſimus Archiater ad quartanam propulſandam frequentiſſimo in uſu etiam habuit pediluvia ante paroxyſmum. *vid. Decur. I. anno 6. & 7. pag. 172.* Methodus *Hippocratis* ſanandi quartanam his verbis continetur: *In quartanâ pharmacon deorſum purgans bibendum dato: deinde caput purgato, poſtea rurſum infra purgato, ſi verò his factis non ceſſet, interpoſitis duabus invaſionibus poſt purgationem, multa calida ipſum lavato, & ſeminis hyoſciami magntudinem in vino bibat. videat. lib. 2. de morb. p. m. 130.*

§ XIV.

Liberatis ſic obſtructionibus tàm in primis viis, quàm in corporis habitu conſiſtentibus, ante omnia craſis & mixtura ſanguinis, quæ in febribus admodum turbata eſt reſtituenda, ejusque motus promovendus, roborando amicis & lenioribus adſtringentibus ipſum tonum ac robur partium & viſcerum. Omne autem hic punctum abſolvit laudatiſſima & polychreſta jam China Chinæ, medicamentum reverà divinum, omnibusque antifebrilibus hactenus notis palmam præripiens, quod agit tota ſuâ ſubſtantiâ i. e. non juxta certas ſuas partes, ſed quatenus omnes hæ partes totum quid conſtituunt, quod variis indicationibus febrium ſatis facit: ex principio enim balſamico ſubtili reſinoſo, ſulfure amaro & ſubſtantiâ terreſtriori adſtringenti ipſe cortex hic compoſitus eſt, uti id longius deductum eſt *in Diſſertat. de China Chinæ modo operandi, uſu & abuſu, Excellentiſſimi Domini Præſidis.* Nimirum cortex hic principio ſuo reſinoſo aromatico leviterque adſtringente, mediante menſtruo ventriculi extracto, ſangui-

nem

nea non modo in mixtura ſua firmat, ſed & fibroſis partibus, tàm muſculorum quàm cutis, leniori adſtrictione ſua, novum vigorem ac robur inducit, ne ibi amplius hærere queat vitioſa materia. Quod modum exhibendi attinet, optimè datur in forma ſicca vel liquida: in forma ſicca vel ſolus pulvis, vel cum aliis antifebrilibus, & maximè ſalibus mixtus, vel etiam in pilulis, quæ cum ſolutione tragacanthæ præparatæ minorem nauſeam creant, vel etiam in forma boli, ſi miſceatur cum Rob juniperi. In forma liquida offertur vel in infuſo cum vino aut Francico aut rhenano, præmiſsâ leniori decoctione, vel in eſſentia, ſaturata tamen, cum tinctura tartari & ſpiritu vini tartariſato parata, vel etiam in extracto.

§. XV.

Traditâ jam methodo rationali quartanas ſanandi, reſtat jam, ut quasdam cautiones circa uſum & applicationem, horum remediorum, ratione temporis, doſeos, individuorum, annectamus, cum potiſſima ratio medendi illis in ipſis verſetur. Nimirum (1) nunquam fortioribus purgantibus, calidis, exſiccantibus, tractandi ſunt quartanarii, nec in principio, nec in medio, nec etiam ſudoriferis fortioribus, facilè enim horum intempeſtivo uſu, in duplicem, imò continuam, & ſæpius lethalem tranſeunt. *vid. Riv. in praxi p.74.* Sudorifera autem fortiora, maximè ante debitam purgationem, ſummas anxietates præcordiales, cephalalgias, ſoporoſos affectus, & purpuram, in ſcorbuticis, imò inflammationes excitare queunt. (2) Venæſectio, in illis, qui plethorici ſunt, conſvetas habuere evacuationes ſanguineas, illas forſan ſuppreſſas, quiq; ſanguinis miſſionibus asſveti, ſuadenda eſt, maximè in pede, & quidem morbi vel in principio, vel etiam in augmento, quod ſi autem quartanæ diutius duraverint, viribus fractis, & cachectico quaſi reddito corpore, omnes omittendæ ſunt. (3) Vomitoria rarò uſurpanda, niſi ad vomitum inclinent, nauſea adſit, & à pravo victu malum ortum. (4) Ante debitam evacuationem & humorum diminutionem, omnia Elixiria, Eſſentiæ calidæ, ſpir. oleoſi, omniaque calida diaphoretica, maximè ante paroxyſmum adminiſtrata, longè ſæviora reddunt ſymptomata. (5) Ante debitam evacuationem, &

pororum apertionem ſanguinisq; ventilationem, omnia adſtringentia, terrea, ſtiptica, ipſaq; china cane pejus & angve vitanda ſunt, utpote quæ in febres lentas, in hecticam, hydropem, melancholiam hypochondriacam, cachexiam, facilè præcipitant ægros, & recidivas pejores reddunt: ante paroxyſmum autem adhibita, venis adhuc turgentibus ſuccis impuris, maximas anguſtias, anxietates, etiam cardialgicas & ſyncopticas, circa præcordia efficiunt. (6) Poſt debitam humorũ peccantium temperaturam & evacuationem, in blanda diaphoreſi corpus ſemper tenendum eſt, qua viis factis apertis, & urinâ mutationem paſſa, nempe craſſior evadit, medicamenta ex china propinari poſſunt. (7) China chinæ debilioribus ſtomachis magis in liquida forma, robuſtioribus autem in forma ſicca offerenda eſt, & ſemper diebus intercalaribus, paucâ, ſed ſæpius repetitâ doſi, ita ut ſingulis diebus horis doſis certa, ipſis individuis accommodata, offeratur, ſi ſitis & calor intenſisſimus, cum nitro antimoniato dari poteſt, ſtatim a. à paroxyſmi declinatione, offerenda ſunt remedia ex China chinæ. Nunquam danda eſt in plethora, tranſpiratione impeditâ, ubi alvus adſtricta, vel primæ viæ viſcidis humoribus turgent: nec unquam adhibenda eſt in paroxyſmo, vel etiam ante paroxyſmum. (8) Chinæ chinæ uſus per ſeptimanam, vel etiam duas continuandus eſt, & tunc nulla ſudorifera, calida, purgantia, vomitoria, turbantia, vel in uſu ejus, vel poſt ejus uſum, exhibenda ſunt. Si in ipſo paroxyſmo contractiones iſtæ ſpaſmodicæ pedum, medullæ ſpinalis, nimium torquent, externè antiſpaſmodica linimenta partibus affectis, item ſcrobiculo cordis, regioni abdominis applicari poſſunt de uſu horum legi poteſt *obſ. 580. anni 9. Decuriæ IIdæ* *M. N. C.* idem *Hœferus in Hercul. medico l. 6. p. 360.* (9) Cavendum maximè eſt in curatione quartanarum, ne victus craſſus, plenus, cibus copioſus vel etiam potus copioſus, ante acceſſionem, vel etiam ipſo in paroxyſmo, aut intermedio tempore, præbeatur, quantum v. talis noceat, febrimque nutriat, dici vix poteſt. *Hippocr. Sect. 7. aphor. 62.* dudum id notavit, dum inquit, ſi quis febricitanti dederit, cibum quem ſano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit. *it.*

in

in aphoriſ.11. l.1. in paroxyſmis à cibo abſtinendum eſt, nam ejus acceſſio damno eſt. Egregiam rationem tradit Heurnius in hunc aphoriſmum inquiens, eo enim tempore reflui ſunt cuncti ſucci ad centrum corporis, undè opprimitur, anxiaque evadit reſtrictio, ac alvina regio ab impuris ſuccis incurritur. Si cibum tunc dederis in impuritatem ille abit, ac diſtento hypochondrio pectus opprimitur: undè anxia reſpiratio ac calor cordis major, præprimis autem ova in febb. nunquam danda ſunt, de quo vid. *Montani Conſultationem 77.* nec panis copioſus, ex hoc enim plenitudo omnium peſſima eſt, *vid. Mercurial. Sect. Imæ l. de aëre p.46.* Quare etiam quartanarii illi ſemper citius convaleſcunt, quibus appetitus minor eſt.

§. XVI.

Tandem omnes quartanarii blandè ſunt tr actandi, nec febris nimis maturanda & ſiſtenda eſt, nec etiam nimis protrahenda. Extrinſeca pulſibus vel plantis pedum applicata, cauſtica veſicatoria, acria, dolorem excitantia, quando in declinatione febris eſt, remittit nimirum cauſa ejus ſubjugata, paroxyſmum avertere poſſunt, dum ſpiritus avocant à conſvetis cutis ſpaſmis ad alias motiones illos determinando: quo ſpectat etiam ipſum opium, quod ſimili ratione, tunc temporis exhibitum, paroxyſmum fugare & ſiſtere poteſt, cujus tn. uſus peſſimus, quando vaſa diſtenta adhuc ſunt ſuccis craſſis. Poſtremò ad meliorem illuſtrationem, & confirmationem illorum, quæ in ſuperioribus diximus, hiſtoriam quandam clinicam cum curandi methodo ſubnectere placet, quandoquidem medica praxis ſemper melius docetur per exempla, quàm per morborum capita. Nimirum vir robuſtus, annum agens XLV. ſanguine craſſo copioſo præditus ad vitam ſedentariam pronus, craſſo victu utens, facilis ad iracundiam & mœrorem intrinſecum proclivis, ante annum ſanguinem emiſit ex hæmorrhoidibus. Menſe Oct. quo multæ febres familiares erant, nullâ præcedente cauſà extrinſecâ, cepit inhorreſcere, laſſitudo occupat corpus, & artus quaſi contuſi ſentiuntur, mox evomit pituitam copioſam, viſcidam, viridem, præcedente inſigni anxietate præcordiali; ſubſequitur calor totius corporis cum cephalalgiâ, cutis tenſa & arida eſt, color

uri-

urinæ naturalis, etiam finito paroxyſmo, die quarto eadem repetunt ſymptomata. Medicus perſpiciens adeſſe quartanam ſtatim ſpecifica opponit; nimirum juſſit quotidiè uti Elixirio amaro cum ſpiritu ſalis ammoniaci acuato, ad ſexaginta guttas, & infusũ h. Thee in copia ante paroxyſmum. At verò hic longè erat ſævior tàm ratione doloris capitis quàm artuum & anxietatis. Medicus recurrens ad magis ſpecifica, uſum chinæ chinæ ſvadet, illamq; in ſubſtantia tàm tempore intermiſſionis quàm acceſſionis exhibuit, aſt inſigni cum damno, augebantur enim in paroxyſmo anxietates præcordiales, pectus quaſi oppreſſum erat, viribus magis proſtratis, interim continuatio fit cnm china chinæ, alvus magis clauditur, & in paroxyſmo vomitus poſt ſum̃as illas anxietates fiunt majores, nonnũnquam cum levi lipothymia, maximè ſi vomitus nõ benè cedit. Malo ſic brevi adaucto, ali9 medicus adhibitus eſt in conſilium, ille præpoſteram ægroti tractationẽ perſpiciens curam aggreditur longè alià ratione, & primum venam pedis juſſit aperire, effluxit ſic ſangvis ſatis laudabilis, mitiore ſic paroxyſmo ſubſequente, poſtea intercalaribus diebus in fuſum ordinat leviter evacuans, quod conſtat ex fol. ſennæ, epithymo, taraxaco, paſſulis, tartaro tartariſato & ſyrupo roſarum ſolutivo. Clyſteribus quoque mollientibus alvina regio ad expurgationem benè præparata fuit. Infuſo uſus eſt per unam fermè ſeptimanam: ipſo in paroxyſmo linimento ne vino, ſpina dorſi & pedes inuncti fuerunt, ſic dolores iſti contuſivi immanes leniores facti ſunt, mitior redditus paroxyſmus, urina ſaturatior, & ſudor poſt febrem largior quàm antea: interpolata quoque fuit tinctura martis Zwölfferi mixta cum extracto centaur. minor. Finitis ſic ſex ſeptimanis adhibitus fuit ſequens pulvis: Rec. Limat. mart. drach. ij. Chinæ Chinæ drach. iij. Mercurii dulcis ſalis abſinth. arcan. duplicat. ana drach. j. laudan. opiati liquid. gr. iij m. f. pulvis divid. in doſ. 12. De hoc pulvere omni die duo fuere aſſumti, manè & veſperi, poſtea mox lenior factus eſt paroxyſmus, & pulvere conſumto æger in conſtantem rediit cum morbo gratiam.